

از زلال صحیفه - 5 - دعا از منظر صحیفه سجادیه

پدیدآورنده (ها) : یوسفیان، نعمت الله

میان رشته ای :: پیام :: مرداد و شهریور 1391 - شماره 111

از 70 تا 83

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/915954>

دانلود شده توسط : سید محمدحسین موسوی

تاریخ دانلود : 10/12/1398

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابراین، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [فوائین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

از زلال صحیفه (۵)

دعا از منظر صحیفه سجّادیه

نعمت‌الله یوسفیان

استادیار پژوهشکده تحقیقات اسلامی

چکیده

مقاله حاضر با عنوان «دعا از منظر صحیفه سجّادیه» نگاهی گذرا به موضوع دعا در صحیفه سجّادیه است. عناوین «چرایی دعا»، «زمان دعا»، «درخواست‌ها» و «چگونگی دعا» محورهای اساسی مقاله را تشکیل می‌دهند و در پایان چند بند به عنوان نتیجه‌گیری ارائه شده است. امید است این اثر مرضی خداوند متعال قرار گیرد و در نشر معارف صحیفه سجّادیه مفید افتد.

واژه‌های کلیدی

دعا، امام سجّاد (ع)، صحیفه سجّادیه.

مقدمه

یکی از عمیق‌ترین نیازهای انسان ارتباط او با خداوند است. رابطه تکوینی و فقر ذاتی انسان نسبت به خدا فطرت خداجویی انسان را اشباع نمی‌کند. بنابراین انسان نیازمند ارتباطی اختیاری با خداوند است که جلوه‌ای از فقر

شماره ۱۱۱ / مرداد و شهریور ۱۳۹۱

ذاتی اوست. این ارتباط که متضمن گفت و گو با خداوند است، می تواند پاسخی به فطرت خداجوی انسان باشد و نیاز ذاتی او را در مرتبه فعل اختیاری تأمین نماید.

گفت و گو با خداوند که می تواند شکل ها و شیوه های متعددی را به خود اختصاص دهد، دعا و نیایش نام دارد که یکی از مهم ترین جنبه های فرهنگ دینی است.

چرایی دعا

امام صادق علیه السلام درباره چرایی دعا می فرماید:

أَدْعُ وَلَا تُقَلُّ: إِنَّ الْأَمْرَ قَدْ فُرِعَ مِنْهُ، إِنَّ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مَنْزِلَةً لَا تُنَالُ إِلَّا بِمَسْأَلَةٍ^۱.

دعا کن و مگو: کار گذشته است [و آنچه مقدر شده همان می شود]، همانا نزد خداوند عزوجل مقام و منزلتی است که جز با درخواست به دست نمی آید.

ما فقیر و تهیدستیم، موجودی ضعیف و ناتوانیم؛ سرپای وجودمان ضعیف، فقر و نیاز است. چنین موجودی باید فقر و ضعف خود را با پیوستن به خدای غنی مطلق و قادر متعال جبران کند؛ از این رو، امام سجاده علیه السلام به درگاه خدای سبحان عرض می کند:

۱. «وَنَسَبْتَهُمْ إِلَى الْفَقْرِ وَهُمْ أَهْلُ الْفَقْرِ إِلَيْكَ».

پروردگارا! توبه انسان ها نسبت فقر دادی و به آنان فرمودی که فقیرند و سرپا نیاز. (دعا ۱۳ بند ۱۲)

۲. «اللَّهُمَّ إِلَيْكَ تَعَمَّدْتُ بِحَاجَتِي، وَبِكَ أَنْزَلْتُ الْيَوْمَ فَقْرِي وَفَاقَتِي وَ مَسْكَنَتِي، وَإِنِّي بِمَغْفِرَتِكَ وَرَحْمَتِكَ أَوْثِقُ مِنْ بَعْمَلِي، وَ لِمَغْفِرَتِكَ وَ

رَحْمَتِكَ أَوْسَعُ مِنْ ذُنُوبِي، فَصَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَ آلُ مُحَمَّدٍ، وَ تَوَلَّ قَضَاءَ كُلِّ حَاجَةٍ هِيَ لِي بِقُدْرَتِكَ عَلَيْهَا، وَ تَيْسِيرِ ذَلِكَ عَلَيْكَ، وَ بِنِقْمَتِي إِلَيْكَ، وَ غِنَاكَ عَنِّي».

ای معبود بی نیاز! دست نیازم را تنها به سوی تو گشوده ام، فقر و فاقه و مسکنت خویش را فقط برای تو و به درگاه تو آورده ام، پس ای خدای من بر محمد و آلش درود فرست و بر آورده شدن حوائجم را بر عهده گیر؛ چون تنها تویی که بر آن توانایی. (دعای ۴۸، بند ۴)

۳. «يَا غَنِيَّ الْأَغْنِيَاءَ، هَا، نَحْنُ عِبَادُكَ بَيْنَ يَدَيْكَ، أَنَا أَفْقَرُ الْفُقَرَاءِ إِلَيْكَ، فَاجْبُرْ فَاقَتَنَا بِوَسْعِكَ، وَ لَا تَقْطَعْ رَجَاءَنَا بِمَنْعِكَ».

ای بی نیازترین توانگران! من در پیشگاه تو فقیرترینم، تو خود فقرم را با گستره غنای مطلق خویش جبران کن. (دعای ۱۰، فراز ۳)

۴. «لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَ لَا ضَرًّا إِلَّا بِكَ، أَشْهَدُ بِذَلِكَ عَلَيَّ نَفْسِي، وَ اعْتَرَفْتُ بِضَعْفِ قُوَّتِي وَ قَلَّةِ حِيلَتِي، فَأَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي، وَ تَمِّمْ لِي مَا آتَيْتَنِي، فَآتِنِي عَبْدُكَ الْمُسْكِينُ الضَّعِيفُ الضَّرِيرُ الْحَقِيرُ الْمُهِينُ الْفَقِيرُ الْخَائِفُ الْمُسْتَجِيرُ».

معبود! سود و زیانم در دست من نیست؛ بلکه سود و زیانم تنها در دست توست. من به این مطلب گواهی می دهم و بر ناتوانی و بیچارگی ام اعتراف می کنم، پس ای خدای من به آنچه وعده دادی وفا کن و آنچه به من عنایت کرده ای در حق من تمام کن؛ چرا که من بنده مسکین، بیچاره و ناتوان توام. (دعای ۲۱، بند ۷)

زمان دعا

چه زمانی دعا کنیم؟ باب ارتباط انسان با خدا همیشه باز است، وقت نمی شناسد؛ هر وقت او را بخوانیم پاسخ می دهد؛ اما از آنجا که بعضی از زمان ها ویژگی خاصی دارد، سفارش بیشتری نسبت به آنها شده است. گویی در بعضی از زمان ها نسیم هایی شروع به وزیدن می کند که شایسته است طالبان معنویت و سلوک آن را غنیمت شمارند و خویشتن را در معرض آن نسیم های ملکوتی قرار دهند، یا آن زمان خصوصیتی دارد که بهره گیری از آن دعا را قرین اجابت می سازد.

امام سجاده^{علیه السلام} در صحیفه اش به ما می آموزد که در چه زمان هایی دعا کنیم. عناوین برخی از ادعیه صحیفه عبارت است از:

۱. دعا در صبح و شام، دعای ۶،
۲. هنگام رخ دادن حادثه غم انگیز یا پیش آمدی ناگوار، دعای ۷،
۳. هنگام رسیدن ستمی، یا دیدن ستمی از ستمکاران، دعای ۱۴،
۴. هنگام بیماری یا اندوه و بلیه، دعای ۱۵،
۵. هنگام نام بردن از شیطان و پناه بردن به خدا از او و کید او، دعای ۱۷،
۶. هنگام اندوهگین شدن از پیش آمدی ناگوار و یاد گناه، دعای ۲۱،
۷. هنگام سختی و مشقت و دشواری کارها، دعای ۲۲،
۸. تنگ شدن روزی، دعای ۲۹،
۹. پس از نماز شب و اعتراف به تقصیر، دعای ۳۲،
۱۰. پیش آمدن بلا، دعای ۳۴،
۱۱. هنگام دیدن ابر و برق و شنیدن آواز رعد، دعای ۳۶،
۱۲. شنیدن خبر مرگ کسی، دعای ۴۰،

۱۳. دعا پس از ختم قرآن، دعای ۴۲،

۱۴. دیدن هلال ماه نو، دعای ۴۳،

۱۵. فرارسیدن ماه مبارک رمضان، دعای ۴۴،

۱۶. وداع ماه مبارک رمضان، دعای ۴۵،

۱۷. پس از نماز عید فطر و جمعه، دعای ۴۶،

۱۸. روز عرفه، دعای ۴۷،

۱۹. روز عید قربان و روز جمعه. دعای ۴۸،

۲۰. دعا هنگام ترس، دعای ۵۰،

۲۱. دعا هنگام تضرع و زاری، دعای ۵۱.

ماه مبارک رمضان از جمله زمان‌ها و اوقات بسیار ارزشمند برای دعا کردن است. دعای چهل و پنجم صحیفه سجادیه به دعا در رمضان اختصاص دارد. امام سجاد^ع در این دعا ماه رمضان را یکی از راه‌های احسان خداوند به بندگانش دانسته، در فراز سوم در توصیف آن می‌فرماید:

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ تِلْكَ السُّبُلِ شَهْرَهُ شَهْرَ رَمَضَانَ، شَهْرَ الصِّيَامِ،
وَشَهْرَ الْإِسْلَامِ، وَشَهْرَ الطَّهْوَرِ، وَشَهْرَ التَّمْحِيصِ، وَشَهْرَ الْقِيَامِ الَّذِي
أَنْزَلَ فِيهِ الْقُرْآنَ، هُدًى لِلنَّاسِ، وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ.

و سپاس کردگاری را که ماه ویژه خود، ماه رمضان و ماه روزه و ماه اسلام و ماه طهارت و ماه پالایش و ماه قیام، را یکی از این راه‌های احسان خود قرار داد. ماهی که قرآن در آن نازل شده که مایه راهبری و نشانه‌های آشکار هدایت و تفکیک حق از باطل است.

بر این اساس، ماه مبارک رمضان، ماه روزه، ماه اسلام، ماه پاکیزگی، ماه تصفیه و پاک شدن (از گناهان)، ماه قیام و ایستادن (برای عبادت و اطاعت خدا) و ماهی که در آن قرآن نازل شده است می‌باشد.

سپس آن حضرت ﷺ در فراز پنجم به کلیدی ترین زمان این ماه مبارک اشاره کرده، می فرماید:

ثُمَّ فَضَّلَ لَيْلَةَ وَاحِدَةٍ مِنْ لَيَالِيهِ عَلَى لَيَالِي أَلْفِ شَهْرٍ، وَ سَمَّاها لَيْلَةَ الْقَدْرِ،
تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ، دَائِمُ الْبِرْكَاتِ إِلَى
طُلُوعِ الْفَجْرِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ بِمَا أَحْكَمَ مِنْ قَضَائِهِ.

سپس یکی از شب‌هایش را بر شب‌های هزار ماه برتری داد و آن را شب قدر نام داد. در آن شب فرشتگان و «روح» به فرمان پروردگارش بر هر یک از بندگانش که اراده فرماید، نازل می‌شوند، همراه با آنچه قضای الهی داوری کرده باشد. آن شب، شب سلام و درود فرشتگان است و دامنه بر کاتش تا سپیده دم کشیده می‌شود.

آنگاه در فراز ۶-۷ دعا معیارهای روزه‌دار واقعی بودن را اینگونه بیان می‌فرماید:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ، وَ أَلْهِمْنَا مَعْرِفَةَ فَضْلِهِ وَ إِجْلَالَ حُرْمَتِهِ، وَ
التَّحْفِظَ مِمَّا حَظَرْتَ فِيهِ، وَ أَعِنَّا عَلَى صِيَامِهِ بِكَفِّ الْجَوَارِحِ عَنْ
مَعَاصِيكَ، وَ اسْتِعْمَالَهَا فِيهِ بِمَا يُرْضِيكَ حَتَّى لَا نُصْغِيَ بِأَسْمَاعِنَا إِلَى
لَعْنٍ، وَ لَا نُسْرِعَ بِأَبْصَارِنَا إِلَى لَهْوٍ * وَ حَتَّى لَا نَبْسُطَ أَيْدِينَا إِلَى مَحْظُورٍ،
وَ لَا نَخْطُوَ بِأَقْدَامِنَا إِلَى مَحْجُورٍ، وَ حَتَّى لَا تَعِيَ بَطُونُنَا إِلَّا مَا أَحَلَّلْتَ، وَ لَا
تَنْطِقَ أَلْسِنَتُنَا إِلَّا بِمَا مَثَّلْتَ.

بارها! درود بر محمد و خاندان وی، و ما را به معرفت برتری این ماه و بزرگداشت حرمت و خودداری از آنچه در آن منع فرموده‌ای ملهم ساز و در گرفتن روزه در آن با حفظ اندام‌ها از معاصی و کاربرد اعضا در آنچه مایه خشنودی تو می‌شود یاری ده، تا با گوش‌های خود سخن لغوی نشنویم و با دیدگان خود به سوی کاری هوس‌انگیز شتاب نورزیم و دست‌های خود

را به طرف حرامی نگشاییم و گام‌های خود را به سوی ممنوعی پیش
نگذاریم و تا شکم‌های ما جز آنچه حلال گردانیده‌ای در خود جای ندهد و
زبان‌های ما جز بدانچه مورد تمثیل تو بوده سخنی نراند.

سپس در فراز هشتم در مورد نماز می‌فرماید:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَ قَفْنَا فِيهِ عَلَى مَوَاقِيتِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ
يَحْدُودَهَا الَّتِي حَدَّدْتَ، وَ فَرَّوْضِهَا الَّتِي فَرَضْتَ، وَ وَظَائِفِهَا الَّتِي وَظَّفْتَ، وَ
أَوْقَاتِهَا الَّتِي وَظَّفْتَ.

بار الها! درود بر محمد و خاندان وی، و ما را در این ماه به اوقات نمازهای
پنجگانه آگاه فرما و به وظایفی که بر عهده ما گذاشته‌ای، با رعایت وقت
هر یک، آشنا گردان.

و درخواست‌های دیگری که امام علیه السلام به ما می‌آموزد که در این ماه مبارک از
خداوند داشته باشیم عبارتند از: نیکی و بخشش به خویشاوندان، صله رحم،
احسان و نیکی به همسایگان، پاک کردن اموال از مظالم و ظلم و ستم، زکات
دادن، پیوند با کسانی که از ما بریده‌اند، رعایت عدل و انصاف، توبه و
بازگشت به سوی خدا.

در فرازهای ۱۰-۱۱ به درگاه خدای سبحان عرض می‌کند:

وَ قَفْنَا فِيهِ لِأَنَّ نَصَلَ أَرْحَامِنَا بِالْبِرِّ وَالصَّلَةِ، وَ أَنْ نَتَّعَاهِدَ جِيرَانِنَا
بِالْإِفْضَالِ وَالْعَطِيَّةِ، وَ أَنْ نُخَلِّصَ أَمْوَالَنَا مِنَ التَّبَعَاتِ، وَ أَنْ نَطَهِّرَهَا بِإِخْرَاجِ
الزُّكُوتِ، وَ أَنْ نُرَاجِعَ مَنْ هَاجَرَنَا، وَ أَنْ نُنْصِفَ مَنْ ظَلَمَنَا، وَ أَنْ نُسَآلِمَ
مَنْ عَادَانَا حَاشِيَ مَنْ عُدِيَ فَيْكَ وَ لَكَ، فَإِنَّهُ الْعَدُوُّ الَّذِي لَا نُؤَالِيهِ،
وَ الْحِزْبُ الَّذِي لَا نُصَافِيهِ * وَ أَنْ نَتَّقِرَبَ إِلَيْكَ فِيهِ مِنَ الْأَعْمَالِ الزَّكَايَةِ
بِمَا تَطَهَّرْنَا بِهِ مِنَ الذُّنُوبِ، وَ تَعَصَّمْنَا فِيهِ مِمَّا نَسْتَأْنِفُ مِنَ الْعُيُوبِ، حَتَّى

لَا يُورِدُ عَلَيْكَ أَحَدٌ مِنْ مَلَائِكَتِكَ إِلَّا دُونَ مَا نُورِدُ مِنْ أَبْوَابِ الطَّاعَةِ لَكَ،
وَ أَنْوَاعِ الْقُرْبَةِ إِلَيْكَ.

و توفیق عنایت فرما که در پیوند ارحام خود، با نیکی و احسان کوشیم و همسایگان خود را با کرامت و ارمغان دادن بنوازیم و اموال خود را از مظالم و تبعات آن بپیراییم و با خارج کردن زکات آن را پاک سازیم و با کسی که از ما فاصله گرفته، بپیوندیم و درباره آن که بر ماستم کرده به انصاف گراییم و با آن که با ما دشمنی ورزیده آشتی نماییم، جز آن کسان که برای تو با آنان دشمن شده ایم، چرا که وی دشمنی است که ما با وی دوستی نمی‌ورزیم و گروهی است که با وی صفای دل نمی‌یابیم. ای خداوند، ما را توفیق ده که در این ماه با اعمال پاکیزه‌ای که ما را از گناهان برکنار می‌دارد به تو تقرب جوئیم و از تکرار عیوب در این ماه حفظ فرمایی به گونه‌ای که هیچ‌یک از فرشتگان تو طاعتی در پیشگاه تو بجای نیاورد جز آنکه از طاعت، کمتر باشد و در تقرب به پایه تقرب ما نرسد. و از آنجا که طاعات و عبادات و فرمانبرداری از خدا تنها مختص ماه مبارک رمضان نبوده بلکه در همه ماه‌ها باید در جهت خودسازی و اصلاح خود و جامعه تلاش نمود، امام علیه السلام در فراز ۱۸ به منظور استمرار عبادات و طاعات ماه مبارک رمضان در ماه‌های دیگر سال می‌فرماید:

اللَّهُمَّ وَ اجْعَلْنَا فِي سَائِرِ الشُّهُورِ وَالْأَيَّامِ كَذَلِكَ مَا عَمَّرْتَنَا، وَ اجْعَلْنَا مِنْ
عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفَرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ، وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ
مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ، أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ، وَ مِنَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ
فِي الْخَيْرَاتِ وَ هُمْ لَهَا سَابِقُونَ.

بار الها! ما را در دیگر ماه‌ها و روزها، تا وقتی که به ما عمر می‌دهی، همین گونه بدار و از زمره بندگان صالح خود قرار ده که بهشت را جاودانه

به میراث می‌برند و در آن جاویدانند و از آنها بی‌قرار بده که آنچه را باید ادا کنند ادا می‌کنند و باز هم دل آنها بیمناک است، چرا که به سوی پروردگار خود باز می‌گردند و از آنها بی‌قرار بده که در مبادرت به کارهای خیر شتاب می‌ورزند و بر یکدیگر پیشی می‌جویند.

محتوای دعا

اینکه برای چه اموری دعا کنیم، از درگاه خدای سبحان چه بخواهیم و خواسته‌های خود را در چه سطحی بیان کنیم، مسئله‌ای مهم است. در حدیثی قدسی می‌خوانیم که خداوند سبحان به حضرت موسی علیه السلام و وحی فرمود:

یا موسی، سَلْنِي كُلَّ مَا تَحْتَاجُ إِلَيْهِ، حَتَّى عَلَفَ شَاتِكَ، وَمِلْحَ عَجِينِكَ.^۲
ای موسی! هر چه نیاز داری از من بخواه، حَتَّى عُلُوفَةُ گوسفند و نمک خمیرت را.

آیا شده که برای انبیای گذشته دعا کنیم و از خدای سبحان به خاطر فرستادن صد و بیست و چهار هزار پیامبر تشکر کنیم؟ آیا برای پیروان انبیا که در راه آرمان‌های آنان خون دلها خوردند و در پیشبرد اهداف الهی از جان و مال مایه گذاشتند دعا کرده‌ایم و از آن همه تلاش‌های خستگی‌ناپذیرشان تشکر کرده‌ایم؟ آیا تاکنون برای فرشتگان الهی دعا کرده‌ایم و به خاطر نقش برجسته آنان در عالم هستی و در زندگی خویش خدای را سپاس گفته‌ایم و بر آن موجودات عرشی درود و سلام نثار کرده‌ایم؟

امام سجاد علیه السلام در دعا‌های ضحیفه به ما می‌آموزد که سطح خواسته‌ها مان را ارتقا بخشیم. در خواست خیر دنیا و آخرت، عزت و آبرومندی در دنیا و آخرت، عاقبت به خیری، دعا برای دین و ایمان و معرفت، دعا برای آراستگی

به مکارم اخلاقی و پیراستن از رذایل اخلاقی، بر طرف شدن گرفتاری‌ها و گشوده شدن گره‌های کور زندگی، همه و همه در صحیفه امام سجاد^{علیه السلام} یافت می‌شود.

امام سجاد^{علیه السلام} در دعاهای صحیفه به ما می‌آموزد که برای چه اموری دعا کنیم، چه اموری خواستنی‌اند و خواسته‌هامان در چه سطحی باشد و در دعاهامان چه اموری را نشانه بگیریم.

برخی از درخواست‌های مهم امام سجاد^{علیه السلام} در صحیفه عبارت است از:

۱. سپاس و ستایش از خدای سبحان، دعای ۱، دعای اول آن حضرت در صحیفه در ستایش خدای سبحان است برای همه کمالاتش؛ برای آفرینش ما، شناساندن خویش به ما و نشان دادن راه محبتش به ما، برای همه نعمت‌هایی که به ما ارزانی داشت، ستایشی در حدّ اعلا و بی‌نهایت و ستایشی که انسان را در زمره سعادت‌مندان و شهیدان راه خدا قرار دهد.

۲. درود بر رسول خدا^{صلی الله علیه و آله و سلم}، دعای ۲، امام^{علیه السلام} برای پیامبر اکرم^{صلی الله علیه و آله و سلم} دعا کرده، بر او و خاندان پاکش درود و سلام فرستاده و بالاترین درجات بهشت را برایش از خدای سبحان خواسته است.

۳. درود بر حاملان عرش و فرشتگان مقرب الهی، دعای ۳، امام سجاد^{علیه السلام} در دعای سوم صحیفه برای فرشتگان الهی دعا کرده است. آن حضرت^{علیه السلام} برای حاملان عرش خدا، حضرات اسرافیل صاحب‌صور، میکائیل صاحب‌جاه و منزلت نزد خدا، و جبرئیل امین و حی الهی، و بر انواع و اقسام فرشتگان؛ کرام الکاتبین، ملک‌الموت و یاران وی، نکیر و منکر، نگهبانان بهشت و جهنم، ساکنان هوا و زمین و آب و آنان که موکل بر خلقند، دعا کرده و بهترین تحیات

و درودها را نثارشان نموده است و از خدای سبحان خواسته که بر منزلت آنان منزلتی و بر طهارت و پاکی آنان طهارتی بیفزاید.

۴. درود بر پیروان انبیا، دعای ۴، امام سجاده، در این دعا، برای پیروان انبیای الهی و صحابه راستین رسول خدا ﷺ و تابعین و نیز برای همه پیروان آنان و حزب اللهی ها و زن و فرزندان آنها تا روز قیامت دعا کرده است.

۵. شوق به درخواست آمرزش از خدای سبحان، دعای ۹،

۶. طلب عاقبت به خیری، دعای ۱۱،

۷. اعتراف به گناه و طلب توبه از خدای تعالی، دعای ۱۲ و دعای ۳۱ و ۳۹،

۸. حاجت خواستن از خدای تعالی، دعای ۱۳،

۹. طلب آمرزش گناهان، دعای ۱۶،

۱۰. طلب باران، دعای ۱۹،

۱۱. دستیابی به مکارم اخلاق، دعای ۲۰،

۱۲. طلب عافیت، دعای ۲۳،

۱۳. ادای دین، دعای ۳۰،

۱۴. عذرخواهی، دعای ۳۸،

۱۵. دفع مکر دشمنان، دعای ۴۹،

۱۶. الحاح و استرحام از خدا، دعای ۵۲،

۱۷. اظهار تذلل و فروتنی برای خدای تعالی، دعای ۵۳،

۱۸. دعا در طلب رفع غم و اندوه، دعای ۵۴.

چگونگی دعا

از اندرزهای خداوند متعال به حضرت عیسیٰ ﷺ این است که فرمود:

یا عیسی، اَدْعُنِي دُعَاءَ الْحَزِينِ الْغَرِيقِ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مُغِيثٌ... وَلَا تَدْعُنِي إِلَّا مُتَضَرِّعًا إِلَيَّ وَهَمُّكَ هَمًّا وَاحِدًا، فَإِنَّكَ مَتَى تَدْعُنِي كَذَلِكَ أَجِبْتُكَ.^۳
ای عیسی! مرا چون شخص اندوهگین و در حال غرق که فریادرسی ندارد، بخوان... و مرا جز با خواری و زاری و خلوص مخوان که هر گاه با چنین حالی مرا بخوانی اجابت کنم.

۱. با رعایت آداب:

دعا کردن آدابی دارد که عبارت است از: اول: لقمه حلال، دوم: گفتن: «بسم الله الرحمن الرحيم»، سوم: یادی از صفات خداوند، چهارم: یادی از نعمت های الهی، پنجم: حمد و ستایش خداوند، ششم: ذکر صلوات، هفتم: یادی از لغزش ها، هشتم: استغفار.

۲. امیدوارانه و با اقرار به جرم و گناه: پیامبر خدا ﷺ فرمود:

أَدْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ.^۴

خداوند را در حالی که یقین به اجابت دارید، بخوانید.

امام صادق علیه السلام نیز می فرماید:

إِذَا دَعَوْتَ فَظَنَّ أَنْ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ.^۵

هر گاه دعا کنی چنین خیال کن که حاجتت بر در خانه است.

امام سجاد علیه السلام در فراز هفتم دعای ۴۸ به درگاه الهی عرض می کند:

أَتَيْتُكَ مُقَرَّرًا بِالْجُرْمِ وَالْإِسَاءَةِ إِلَى نَفْسِي، أَتَيْتُكَ أَرْجُو عَظِيمَ عَفْوِكَ
الَّذِي عَفَوْتَ بِهِ عَنِ الْخَاطِئِينَ، ثُمَّ لَمْ يَمْنَعْكَ طَوْلُ عُكُوفِهِمْ عَلَيَّ عَظِيمِ
الْجُرْمِ أَنْ عُذَّتْ عَلَيْهِمُ بِالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ.

به درگاه تو آمده ام در حالی که به گناه و بد کردن به خود اعتراف دارم، به

درگاه تو آمده ام در حالی که آن عفو و گذشت بزرگت را امیدوارم که به

سبب آن از گناهکاران گذشتی، سپس طول توقفشان بر گناه بزرگ تو را باز نداشته از اینکه بر ایشان رحمت و آمرزش احسان نمایی.

۳. با سرزنش خود:

وَ إِنَّمَا أُوْبِحُ بِهَذَا نَفْسِي طَمَعًا فِي رَأْفَتِكَ الَّتِي بِهَا صَلَّحَ أَمْرُ الْمُذْنِبِينَ، وَ رَجَاءً لِرَحْمَتِكَ الَّتِي بِهَا فَكَأَكُ رِقَابِ الْخَاطِئِينَ. (دعای ۱۶، بند ۲۸)

و اینکه خود را به این سخنان سرزنش می‌نمایم برای طمع در مهربانی توست که اصلاح کار گناهکاران به آنست، و برای امید به رحمت توست که رهایی گردن خطاکاران به آنست.

۴. با اصرار و پافشاری:

اللَّهُمَّ لَا تَفْتِنِي بِالْقَنُوطِ مِنْ إِنْصَافِكَ، وَ لَا تَفْتِنَهُ بِالْأَمْنِ مِنْ إِنْكَارِكَ، فَيَصِرَ عَلَيَّ ظَلْمِي، وَ يُحَاضِرَنِي بِحَقِّي، وَ عَرَّفَهُ عَمَّا قَلِيلَ مَا أُوْعَدَتَ الظَّالِمِينَ، وَ عَرَّفَنِي مَا أُوْعَدَتَ مِنْ إِجَابَةِ الْمُضْطَرِّينَ. (دعای ۱۴، بند ۱۲)

بار خدایا مرا به نومیدی از عدل و دادگری خود آزمایش مفرما، و ستمگرم را به آسودگی از نادانی به (کیفر) خویش میازما تا بر ستم بر من ادامه دهد و بر حقم دست یابد، و به زودی آنچه (کیفری) که به ستمگران وعده داده‌ای به او بنما، و اجابت [دعایی] را که به بیچارگان وعده داده‌ای به من هویدا ساز.

نتیجه گیری

از مجموع آنچه گذشت به دست آمد:

۱. دعا و نیایش از مهم‌ترین جنبه‌های فرهنگ دینی است.

۲. فقر و ضعف و جودی انسان با دعا، توجه قلبی و پیوستن به خدای غنی مطلق و قادر متعال جبران می شود.

۳. باب ارتباط انسان با خدا همیشه باز است.

۴. امام سجاده^{علیه السلام} در صحیفه اش به ما می آموزد که در چه زمان هایی دعا کنیم.

۵. از جمله زمان ها و اوقات بسیار ارزشمند برای دعا کردن ماه مبارک رمضان است.

۶. امام سجاده^{علیه السلام} در دعاهای صحیفه به ما می آموزد که چه اموری خواستنی اند و خواسته هاما در چه سطحی باشد و در دعاهاما چه اموری را نشانه بگیریم.

پی نوشت ها:

۱. ثقه الاسلام کلینی، الکافی، چاپ اسلامی، ج ۲، ص ۴۶۶.

۲. علامه مجلسی، بحار الأنوار، چاپ ایران، ج ۹۳، ص ۳۰۳.

۳. بحار الأنوار، ج ۹۳، ص ۳۱۴.

۴. همان، ص ۳۰۵.

۵. ثقه الاسلام کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۴۷۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی